

NUMERO
2/2014

Faktaa

EXPRESS

MITÄ TILASTOT KERTOVAT OPPILAITOKSISSA TYÖSKENTELEVIEN ULKOMAANJAKSOISTA?

➤ Opettajien ja
muun henkilöstön
liikkuvuus ammatillisessa
ja korkea-asteen
koulutuksessa 2013

Tilastoja keräävät CIMO ja OKM

CIMO KERÄÄ vuosittain tilastot ammatillisessa koulutuksessa työskentelevien ulkomaanjaksoista. Vuodesta 2008 on tilastoitu opettajien ja muun henkilöstön pitkäaikaisia eli vähintään 5 päivää kestäviä ulkomaanjaksoja. Vuodesta 2011 on tilastoitu myös tätä lyhyemmät jaksot, koska lähes 60 % henkilöstön ulkomaanjaksoista on lyhytkestoisia. Suomeen tulevien opettajien ja muun henkilöstön jaksojen pituutta ei ole määritelty.

Tiedot korkeakoulujen henkilökunnan ulkomaanjaksoista kerätään opetus- ja kulttuuriministeriön Vipunen-tietokantaan. Yliopistoissa seurataan opettaja- ja tutkijaliikkuvuutta, ammattikorkeakouluissa opettaja- ja asiantuntijaliikkuvuutta. Jaksot ovat vähintään viikon mittaisia; pitkän ulkomaanjakson alaraja on kuukausi. Tilastot koskevat

väliaikaista liikkuvuutta, eivät akateemisen henkilökunnan pysyvää maahan- tai maastamuuttoa.

Ammatillisessa koulutuksessa työskentelevät lähtevät ulkomaille opettajavaihtoon, työelämäjaksoille yrityksiin ja muille työpaikoille, tai muista syistä, kuten seminaarimatkoille sekä valmistelemaan yhteistyöprojekteja ja kehittämishankkeita.

Myös korkeakoulujen henkilökunta lähtee ulkomaille tekemään monenlaisia asioita: opettamaan, kansainvälisiin konferensseihin, projektitapaamisiin ja muihin asiantuntijatehtäviin.

Liikkuvuus kasvaa,
mutta maltillisesti.

Tilastoja kansainvälisestä liikkuvuudesta

- Vipunen-tietokanta | Ammattikorkeakoulutus tai Yliopistokoulutus | Kansainvälisyys: <http://vipunen.csc.fi/>
- CIMOn verkkopalvelut: www.cimo.fi/ tilastot

CIMOn Tietoa ja tilastoja -raportti

- 1/2014: Kansainvälinen liikkuvuus ammatillisessa koulutuksessa 2013

CIMOn Tietoa ja tilastoja -raportti

- 2/2014: Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2013

Henkilöstö suosii lyhyitä ulkomaanjaksoja, sillä aikapula, rahoitusvaihtoehtojen vähäisyys ja töiden kasautuminen hankaloittavat pidemmäksi ajaksi lähtemistä.

Trendi: liikkuvuus kasvaa, mutta maltilla

AMMATILLISISSA oppilaitoksissa työskentelevien pitkien ulkomaanjaksojen määrä on vaihdellut viimeisen 10 vuoden aikana 5–20 % vuosittain. Selkeimmät pudotukset lähtijöissä osuvat vuosiin 2007–2008 ja 2011–2012. Vuonna 2013 ulkomaanjaksolla olleiden määrä kasvoi 9 %. Kaikkiaan jaksoja oli 4001, sillä pitkäkestoisten lisäksi tehtiin 2340 alle 5 päivän mittaista matkaa.

Ammattikorkeakouluista ulkomaanjaksolle lähteneen henkilöstön määrä on kasvanut reippaasti, kymmenessä vuodessa lähes 70 %. Parina viime vuonna se on tosin laskenut. Yliopistoissa pidemmän aikavälin trendiä on hankala hahmottaa, koska tilastointitapaa muutettiin vuonna 2009. Ulkomaanjaksolle lähtevien määrä näyttää pysyneen melko tasaisena, aivan viime vuosina se on kasvanut.

Ammatillisissa oppilaitoksissa ulkomailta vierailleen henkilöstön määrä on kasvanut nelinkertaiseksi 10 vuoden kuluessa. Nyt kasvu näyttäisi kuitenkin tasaantuneen ja jopa laskeneen edelliseen vuoteen verrattuna. Vuodesta 2011 tulijoiden määrä on ollut selvästi lähtijöiden määrää suurempi silloin, kun lukuja verrataan suomalaisten tekemien pitkien ulkomaanjaksojen määrään.

Ammattikorkeakouluihin tulleiden opettajien ja asiantuntijoiden määrä on hiljalleen kasvanut. Yliopistoissa tulijoiden määrä näyttää pysyneen melko tasaisena, vuosien välillä on sekä pieniä nousuja että laskuja. Korkeakoulusektorilla tulijoita on selvästi vähemmän kuin suomalaisia lähtijöitä.

Ulkomaanjaksot ovat useimmiten lyhyitä

Lähes 60 % ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevien ulkomaanjaksoista

on lyhyitä: alle 5 päivän mittaiselle jaksolle lähtee vuosittain noin 2500 henkilöstöön kuuluvaa. Nyt lähtijöitä oli 2340, mikä on 8 % vähemmän kuin edellisvuonna.

Myös ammattikorkeakoulujen henkilöstön liikkuvuus on pääasiassa lyhytkestoista: vuonna 2013 vain 34 opettajaa ja asiantuntijaa lähti ja 38 tuli yli kuukauden mittaiselle ulkomaanjaksolle.

Yliopistoissa yli kuukauden mittaisia ulkomaanjaksoja tehdään enemmän kuin ammattikorkeakouluissa, mutta niissäkin painopiste on lyhyissä vierailuissa. Vain 23 % lähtevien ja 33 % tulijoiden jaksoista kesti yli kuukauden.

Henkilöstön liikkuvuus on Eurooppakeskeistä

AMMATILLISISSA oppilaitoksissa työskentelevien ulkomaanjaksot keskittyvät Eurooppaan. Pitkäkestoisten jaksojen suosikkimaa on Saksa ja lyhyempien Viro. Aasian merkitys kuitenkin kasvaa jatkuvasti: vuonna 2013 Kiina nousi sijalle 10 suosituimpien kohdemaiden luettelossa.

Aasiasta suomalaisiin ammatillisiin oppilaitoksiin tulevien määrä on kasvanut päin: Korean tasavallasta on tullut suhteellisen paljon henkilöstöä jo useamman vuoden ajan. Ylivoimaisesti eniten tulijoita on edelleen Venäjältä.

Myös korkeakoulusektorilla työskentelevien liikkuvuus on vahvasti Eurooppakeskeistä. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välillä on kuitenkin eroja. Eurooppa-painotus on vahvempi am-

Henkilöstön liikkuvuus jää vielä tavoitteista

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut oppilaitoksissa työskentelevien liikkuvuudelle erilaisia tavoitteita koulutusasteiden mukaan.

Ammatillisessa koulutuksessa halutaan kasvattaa opettajien kansainvälisten työelämäjaksojen ja muun liikkuvuuden määrää 20 %:lla vuoteen 2016 mennessä. Tavoitteena on myös lisätä ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyötä ja verkostoja Euroopan unionin ulkopuolella. (Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016 KESU)

Korkeakoulujen henkilöstöliikkuvuudella on määrällisiä tavoitteita: ammattikorkeakoulujen opettajilla ja asiantuntijoilla 3000 ulkomaanjaksoa ja 4000 ulkomaista vierailijaa, yliopistojen opettajilla ja tutkijoilla 4000 ulkomaanjaksoa ja saman verran vierailijoita vuosittain. (Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009–2015)

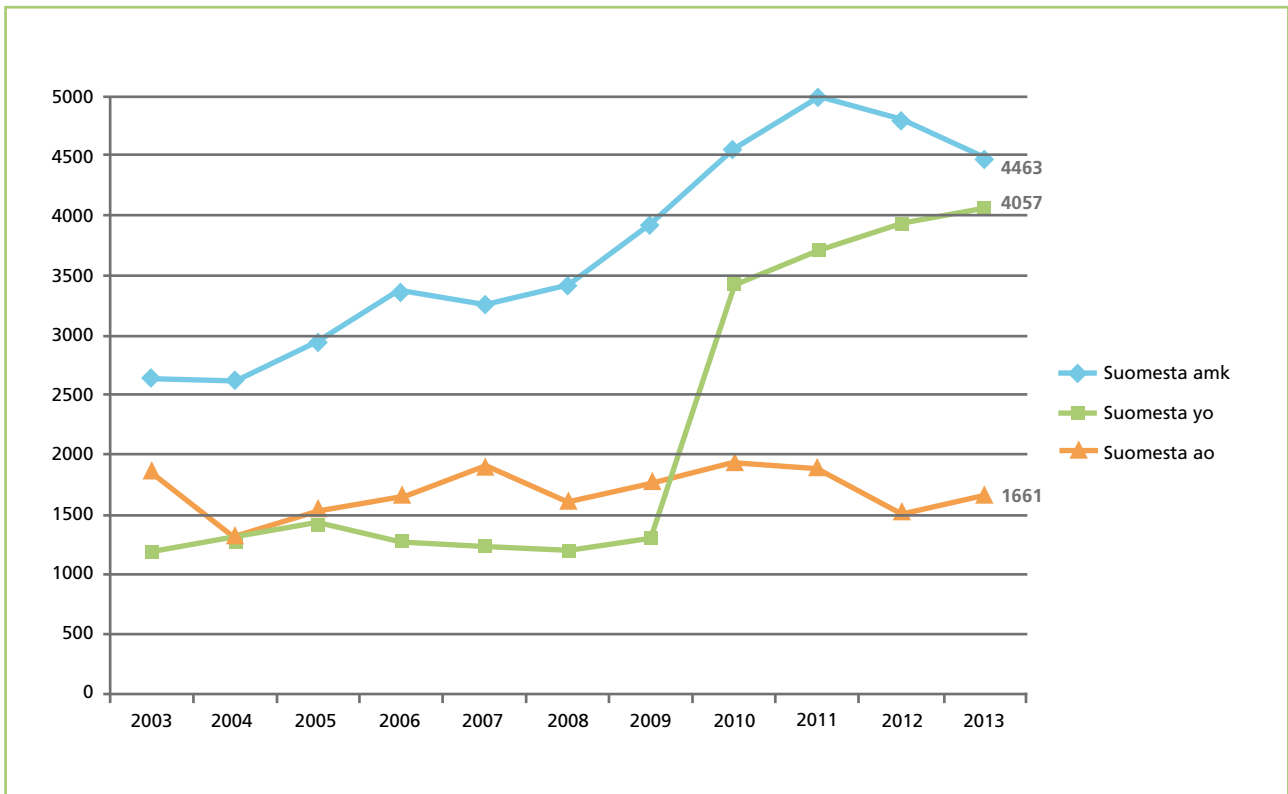
Ammattikorkeakouluissa henkilökunnan ulkomaanjaksot ovat yksi tuloksellisuusrahoituksen indikaattoreista.

Tavoitteita ei ole kaikilta osin saavutettu: esimerkiksi ammatillisen koulutuksen parissa työskentelevillä on niihin vielä matkaa. Korkeakouluissa tekemistä riittää Suomeen tulevien kohdalla, sen sijaan lähtevän henkilöstön osalta määrällisiin tavoitteisiin on jo päästy.

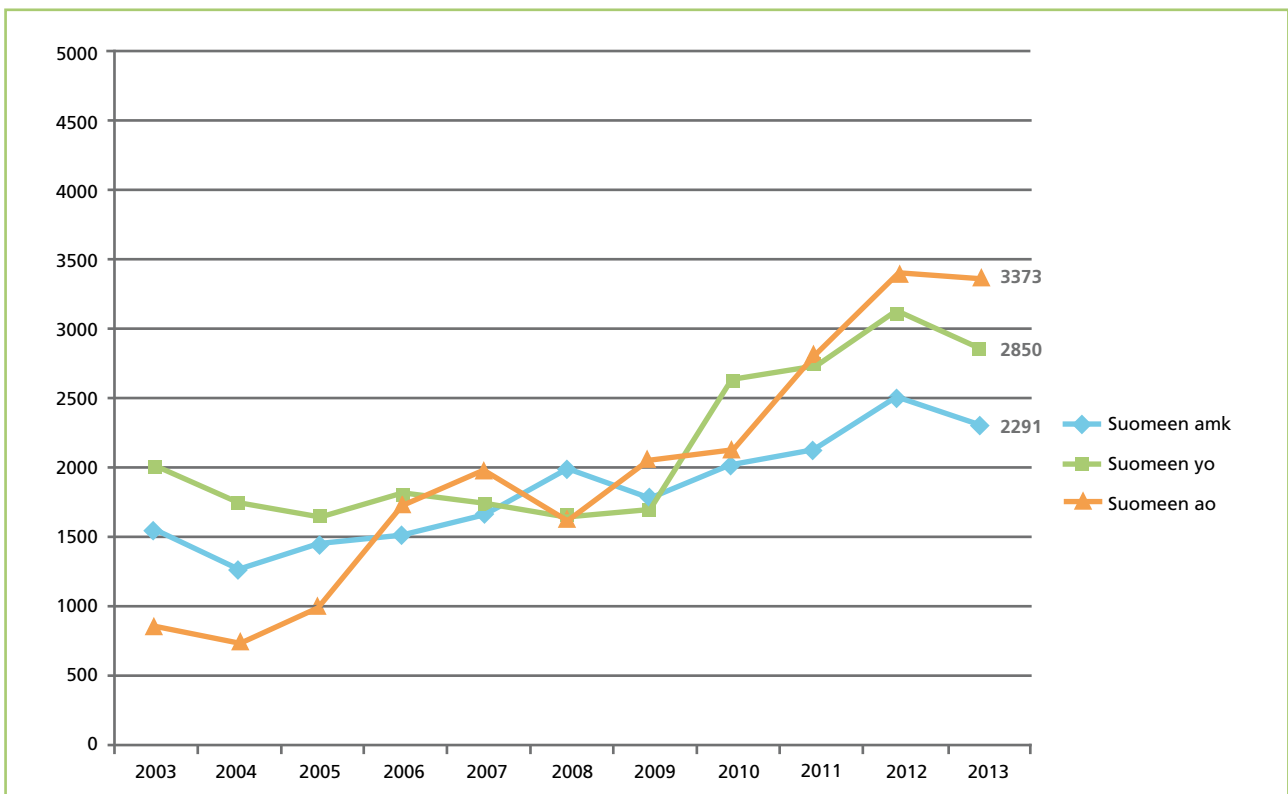
Syitä liikkuvuuslukujen maltillisuudelle voi löytää kuntien, kaupunkien ja oppilaitosten niukkenevista resursseista sekä henkilöstön matkustuskielloista. Myös tutkijat ovat havainneet esteitä oppilaitoksissa työskentelevien kansainvälistymisen tiellä: mm. rahoituskanavien vähäisyys, aikapula ja työtehtävien kasaantuminen, huonot sijaisjärjestelyt, vähäinen arvo urakehityksessä sekä perhesyyt.

(Raunio ym. 2010; Riitaja 2007¹).

¹Raunio, Mika; Korhonen, Marjaana; Hoffman, David (2010): Kannattaako kansainvälistyä? Suomen yliopistot kansainvälisinä akateemisina ympäristöinä. Työraportteja 7/2010. Tieteen-, teknologian- ja innovaatiotutkimuksen yksikkö. Tampereen yliopisto.
Riitaja, Anna-Leena (2007): Opettajien kansainvälinen liikkuvuus. Hyöty ja vaikutukset peruskouluissa ja lukioissa sekä ammatillisissa ja korkea-asteen oppilaitoksissa. Occasional paper 1/2007. CIMO

Kuvio: Suomesta lähtevän henkilöstön määrä 2003–2013 ^{1, 2, 3}

Kuvio: Suomeen tulevan henkilöstön määrä 2003–2013 ^{1, 3}

¹ Amk: ammattikorkeakoulu, yo: yliopisto, ao: ammatillinen oppilaitos

² Ammatillisessa koulutuksessa luvut eivät sisällä lyhytkestoisia eli alle 5 päivän mittaisia ulkomaanjaksoja.

³ Yliopistojen kohdalla kasvu vuodesta 2009 vuoteen 2010 johtuu tilastointitavan muutoksesta: tilastoitavan jakson alaraja laskettiin viikkoon aiemman 2 viikon sijasta.

Ammatillisten oppilaitosten henkilökunnan suosikkimaa on Viro, ammattikorkeakoulujen Saksa ja yliopistojen Yhdysvallat.

mattikorkeakouluissa, kun taas Pohjois-Amerikan rooli nousee merkittävämmäksi yliopistoissa, joissa Yhdysvallat oli ulkomaanjaksolle lähtevien opettajien ja tutkijoiden suosituin kohdema ja tulijoiden yleisin kotimaa.

Ammatillisen koulutuksen henkilöstö ja opiskelijat suosivat samoja maita, korkeakoulu-sektorilla enemmän eroja

Ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevät menevät ulkomaanjaksoille usein samoihin maihin kuin opiskelijat. Tämä on luontevaa siksi, että henkilöstö tekee paljon opiskelijaliikkuvuutta valmistelevia vierailuja. Kolmannes ulkomaanjaksoille lähtevistä on hallinto- ja opettajien henkilöstöä, johon esimerkiksi kansainvälisten asioiden koordinaattorit kuuluvat. Aasiasta tulee Suomeen enemmän henkilöstöä kuin opiskelijoita. Aasialaisvieraat ovat usein koulutusalan asiantuntijoita, jotka ovat tutustumassa suomalaiseseen koulutukseen.

Korkeakoulusektorilla työskentelevät suuntaavat sen sijaan ainakin jossain määrin eri maihin kuin opiskelijat. Henkilöstön liikkuvuus ei ole yhtä selvästi sidoksissa opiskelijoiden ulkomaanjaksojen järjestämiseen ja erityisesti yliopisto-

jen tutkijat liikkuvat hyvinkin itsenäisesti.

Ammatillisten oppilaitosten opettajat ja asiantuntijat menevät opiskelijoita useammin Eurooppaan, opiskelijat taas opettajia enemmän Aasiaan ja Afrikkaan. Suosituin kohdema ja henkilöstöllä että opiskelijoilla oli Saksa. Henkilöstön toiseksi yleisin kohde Venäjä oli opiskelijoiden suosikkimaissa vasta sijalla 8.

Yliopistoissa opettajat ja tutkijat menevät opiskelijoita useammin Pohjois-Amerikkaan, opiskelijat taas Aasiaan ja Eurooppaan. Henkilöstön suosituin kohdema Yhdysvallat oli opiskelijoiden listalla vasta neljäs Saksan, Ruotsin ja Ranskan jälkeen.

Liikkuva henkilöstö ja opiskelijat ovat ammatillisessa koulutuksessa samoilta aloilta, korkea-asteella enemmän eroja

Eniten ammatillisten oppilaitosten henkilökuntaa lähti ulkomaanjaksoille samoilta koulutusaloilta kuin opiskelijoitakin: listan kärkipäässä ovat tekniikan ja liikenteen ala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousala. Lukumääräisesti eniten henkilöstöä liikkui kuitenkin luokassa ”Muu koulutus”, johon kuuluvat kielten opettajat, hallinto- ja henkilöstö sekä erityis-

ja erikoisammattitutkintojen parissa työskentelevä henkilökunta.

Ammatillisten oppilaitosten eniten henkilöstöä lähti sosiaali- ja terveysalalta sekä tekniikan ja liikenteen alalta, eniten heitä tuli sosiaali- ja terveysalalle sekä liiketalouden ja hallinnon alalle. Opiskelijat liikkuvat opettajia ja asiantuntijoita enemmän liiketalouden ja hallinnon alalla sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla. Vastaavasti henkilöstöä liikkuu opiskelijoita enemmän sosiaali- ja terveysalalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla. Yli 13 % ammattikorkeakoulujen henkilöstöliikkuvuudesta tekee hallinto- ja henkilöstöä.

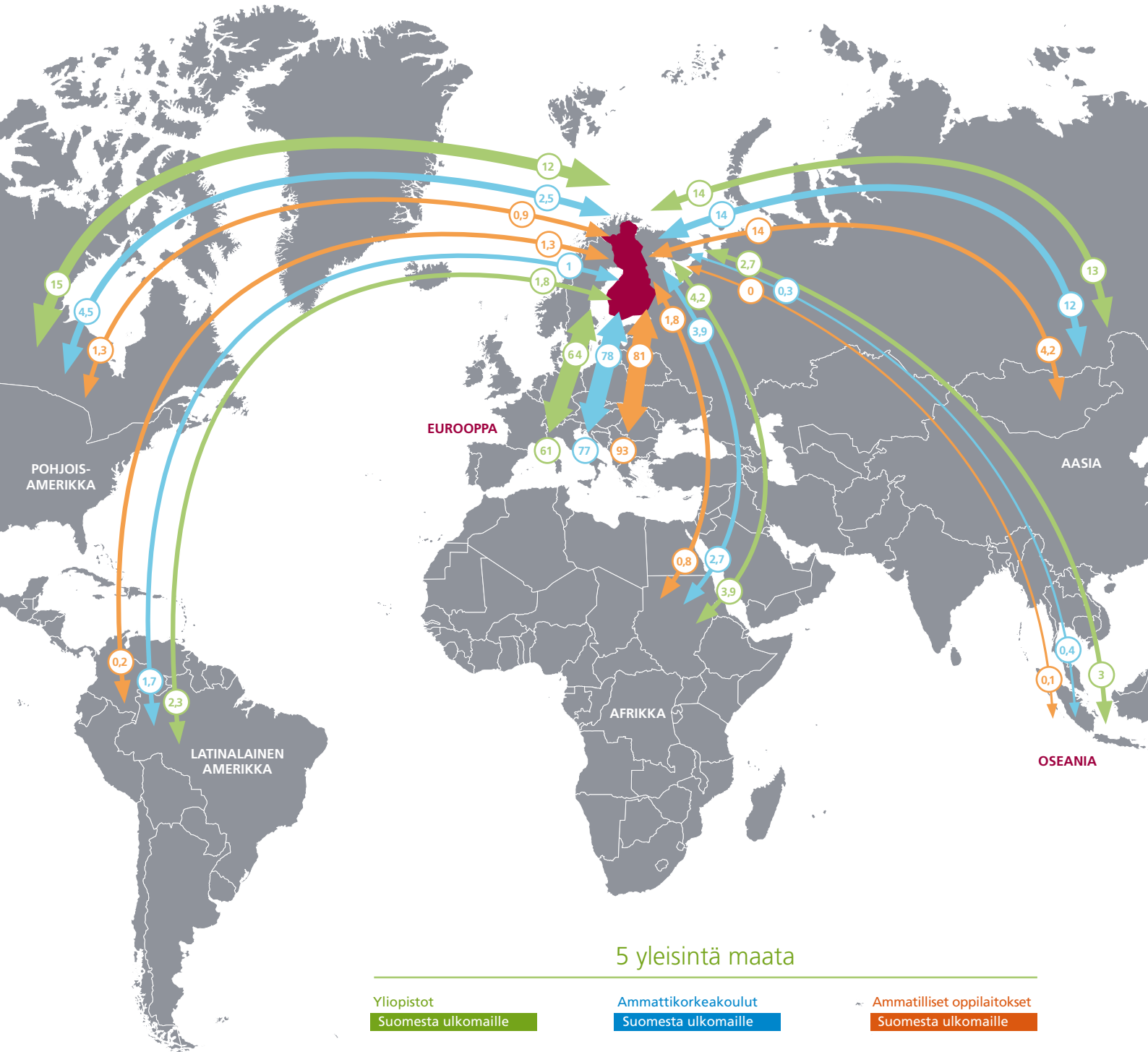
Yliopistosektorilla opettaja- ja tutkijaliikkuvuutta oli ylivoimaisesti eniten luonnontieteellisellä ja teknillistieteellisellä alalla. Näillä aloilla tehtiin yli 40 % kaikista Suomesta lähtevistä ja yli 50 % kaikista Suomeen tulevista jaksoista. Kolmanneksi suurin oli yhteiskuntatieteiden ala, jolta oli 10 % sekä lähtijöistä että tulijoista.

Yliopistoissa eri aloilla on erilainen kansainvälinen profiili: osassa painottuu henkilöstön, osassa opiskelijoiden liikkuvuus. Luonnontieteiden opiskelijat lähtevät ulkomaanjaksoille selvästi harvemmin kuin alan opettajat ja tutkijat: alan opiskelijoiden osuus opiskelijaliikkuvuudesta on vain noin 5 %, kun alan opettajien ja tutkijoiden osuus henkilöstöliikkuvuudesta oli yli 20 %. Vastaavasti kauppätieteiden, humanistisen ja oikeustieteiden aloilla opiskelijat liikkuvat selvästi enemmän kuin opettajat ja tutkijat.

Etelä- ja Länsi-Suomen oppilaitoksista eniten lähtijöitä

AMMATILISESSA koulutuksessa määrällisesti eniten lähtijöitä oli Uudenmaan oppilaitoksista, joista ulkomailla oli 1397 henkilöstön edustajaa; se vastaa 35 % kaikista koulutusasteen henkilöstön liikkuvuudesta. Samaan maakuntaan tuli 1525 ulkomaista vierasta, mikä on lähes puolet eli 45 % kaikista Suomen ammatillisissa oppilaitoksissa vierailleista. Pohjois-Pohjanmaan osuus henkilöstön pitkäkestoisesta liikkuvuudesta oli 10 % (159 henkilöä). Tulijoiden määrä kasvoi eniten Satakunnassa, jonne tuli viisinkertainen määrä ulkomaisia vieraita edelliseen vuoteen verrattuna.

Kuvio: Opettajien ja muun henkilöstön liikkuvuus maanosittain sekä yleisimmät kohde- ja lähtömaat

■ yo
■ amk
■ ao

⊙ %

5 yleisintä maata

Yliopistot Suomesta ulkomaille

Yhdysvallat	567
Britannia	318
Saksa	307
Ruotsi	273
Venäjä	183

Ammattikorkeakoulut Suomesta ulkomaille

Saksa	516
Venäjä	349
Britannia	330
Espanja	238
Ruotsi	232

Ammatilliset oppilaitokset Suomesta ulkomaille

Viro	674
Ruotsi	405
Saksa	510
Venäjä	294
Tanska	161

Yliopistot ulkomailta Suomeen

Yhdysvallat	288
Venäjä	267
Britannia	250
Saksa	210
Ruotsi	112

Ammattikorkeakoulut ulkomailta Suomeen

Venäjä	205
Saksa	197
Alankomaat	164
Britannia	161
Espanja	122

Ammatilliset oppilaitokset ulkomailta Suomeen

Venäjä	566
Saksa	254
Alankomaat	245
Korean tasavalta	164
Espanja	152

Henkilöstöliikkuvuudessa aktiiviset maakunnat ovat aktiivisia myös opiskelijaliikkuvuudessa.

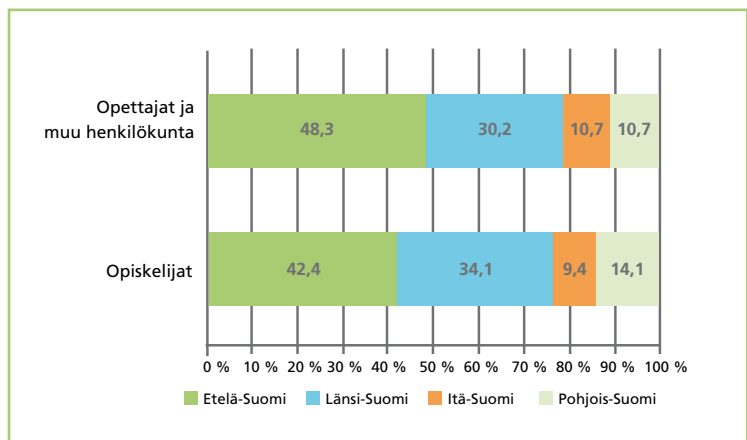

Satakunnan liikkuvuusluvut ovat perinteisesti olleet muita maakuntia alhaisemmalla tasolla.

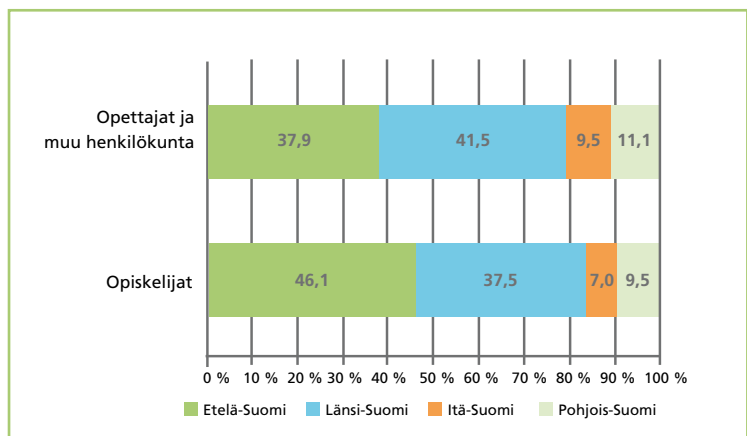
Kun ulkomaanjaksojen määrä suhteutetaan maakuntien ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevien opettajien määriin, nousee Keski-Pohjanmaa aktiivisimmin henkilöstöään maailmalle lähettäväksi maakunnaksi. Myös Etelä-Savosta ja Uudeltamaalta lähdetään aktiivisesti ulkomaille.

Henkilöstöliikkuvuudessa aktiiviset maakunnat ovat aktiivisia myös opiskelijaliikkuvuudessa: parhaiten tämä näkyy Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan kohdalla.

Ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen suurimmat liikkuvuusvirrat sekä henkilökunnan että opiskelijoiden osalta lähtivät Etelä- ja Länsi-Suomesta. Näillä alueilla on myös eniten oppilaitoksia. Erityisesti korkeakouluissa henkilöstön liikkuvuus jakaantuu eri alueille hieman tasaisemmin kuin opiskelijaliikkuvuus. Etelä-Suomen korkeakouluista lähtee maailmalle pienempi osuus henkilökuntaa kuin opiskelijoita, muilla alueilla tilanne on päinvastainen.

Kuvio. Ammatillisen koulutuksen henkilöstön ja opiskelijoiden liikkuvuuden jakautuminen alueittain, %

Kuvio. Korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden liikkuvuuden jakautuminen alueittain, %